

Empar Pineda, Feminista eta Hernaniar Bikaina

• Eñaut Agirre

Empar Pineda (Hernani, 1944) feminista hernaniarrak jaso du aurten *Hernaniar Bikaina* saria, Xalaparta Elkarteak eskainia. Pinedak aspaldi alde egin zuen Hernanitik (nahiz ahal duen guztietan etorri), eta gaur egun Madrilen bizi da. Emakumeen eskubideen alde egindako lanagatik hainbat eta hainbat sari jaso ditu (Zilarrezko *Gehitu Saria* ere 2012an jaso du), bizi guztia eskaini diolako Pinedak lan horri.

Arg.: Hernaniko KRONIKA

Empar Pineda *Hernaniar Bikaina* izendatu zuen Xalaparta Elkarateak. Egun horretan bertan zeuk esana da, seinale ona dela zeuri sari bat ematea elkarte gastronomiko batek. Ze esan nahi du horrek?

Alde batetik, elkarte gastronomikoak orain arte nabarmendu izan dira jarrera baztertzaila izan dutelako emakumeekiko. Sartzen utzi ez; sozio izaten utzi ez. Beraz, batzarrean erabaki badute niri sari hori ematea, seinale oso ona da. Galdu egin du garai bateko kutsu misogino hura: emakumeei eskubiderik aitortzen ez zitzaiena.

Beraz, poza eman zizun sariak?

Sekulakoa. Orduan ere esan nuen... neure herrian halako errekonozimendu bat egitea da niretzat inoiz egin ahal izan didaten oparirik onena. Poz handiena honek eman dit, jaso ditudan sari guztien artean: hemengo eta kanpoko instituzioak... Arrunt hunkitua egon nintzen... esan nien lehendakariari eta Mikeli... bizitzan egin didaten aipamen garrantzitsuena izan zela.

«Esan nien lehendakariari eta Mikeli... neure herrian halako errekonozimendu bat egitea da niretzat inoiz egin ahal izan didaten oparirik onena»

Madriren bizi zara aspaldi. Ze tratu duzu Hernaniarekin? Asko etortzen al zara Hernanira? Ahal dudan guztietan; ahal dudan guzti-guztietan hor izaten naiz. A, eta hutsik egin gabe, eguberrietan eta udaran. Hernani da, ni jaio nintzen herria, eta 20 urtera arte bizitu nintzena: nire lurra. Zentzu berezi-berezia dauka Hernanik nire bizitzan; ez da pasaeran sartu gabe uzten dudana herri bat, edo noizbehinka gogoratzen dudana. Bihotzean daramakit.

Asko aldatu al da Hernani?

Arrunt. Beldurgarri. Etortzen naizenero obra berriren bat baduzue! Beno, eta gu txikiak ginen garaitik? Urumea kalean barrena korrika ibiltzen ginen garaitik, edo Kale Nagusia, Plaza... Horrez gain, asko handitu da herria. Auzo berriak

egin dituzte, eta jendea ere aldatu egin da. Orain ez ditut asko ezagutzen.

Badakigu gustuko zenuela txapatan eta kaniketan ibiltzea...

Hori da, bai! Han, amaren harategi aurrean, Urumea kalean! Pentsa zenbateraino...! Harategiko bezeroek amari esaten zioten: «Zuen alaba hori beti ibiltzen da ipurdia burua baino gorago duela». Noski, beti burua makurtuta, txapatan, kaniketan...

Eta ez zen ba ohizkoena izango?

Gaur egun normala da neska-mutilak elkarrekin jolasean aritzea...

Orduan ez... Nola ba! Ni mutilekin ibiltzen nintzen ia beti. Banuen neska-koadrila ere baina jokoak askoz *sosoagoak* egiten zitzaizkidan; mutilenak berriz, mugituagoak, bromarako hobeak. Eta gainera ni nola nintzen *marimandona* xamarra... beti edukitzen nituen xuxen!

Eta hori normal hartzen al zuten hernaniarrek? Arazorik izan al zenuen inoiz?

Erabateko normalidadean bizi genuen hura. Ez dut inoiz arazorik izan pixka bat *originalagoa* edo *partikularragoa* izateagatik; garai hura izanagatik ere.

Garai hartan ze politika egiten zen gizon eta emakumeen arteko oreka edo berdintasunari begira? Frankismo garaia buruz ari gara, bete betean...

Bai. Ni 1944an jaio nintzen. Hurrengo urtean bukatu zen Bigarren Mundu Gerra. Alde horretatik, negargarria zen zein egoeratan zegoen gizon eta emakumeen berdintasuna. Emakumeei erakusten zitzaien beraiekin bizitzak eta dignitateak gutxiago balio zuela gizonezkoenak baino. Bazen liburu bat, *Liburu Berdea*, Frankismoak zabaltzen zuena eskoletan, ikasleek espiritu nazionala ondo ikasi zezaten. Liburu horretan ikusi egin behar da, emakumeak nola uzten dituen! Lotsa ematen du, eta amorrua! Benetan.

Orduan, emakumearen lana zen etxean egotea, eta etxeko lanak egitea. Eta gogorra zen lan hura eh! Orduan ez zegoen labadorarik, eta denek Leokako labaderoan garbitzen zuten arropa guztia. Neronek ikusten nituen etxeko leihotik, emakume haiek, eskuak urratzen.

Gaur egun zail egingo litzaiguke ikustea, eta imajinatzea, garai hartan emakume izateak zer suposatzen zuen. Adibiderik jarriko al zeniguke?

Orain ezinezkoa da hura imajinatzea. Begira, garai hartan emakume batek ezin zuen lan kontratu bat egin gizonaren baimenik gabe. Gizonak eman behar zion baimena emakumeari lan hura egiteko, eta gehiago esango dizut: gizonak kontratu zezakeen emakumearen soldata.

1975ean Nazio Batuek deklaratu zuten Nazioarteko Emakume Langilearen Eguna. Eta Espainiak fatxada aldatu behar zuen, bestela ezinezkoa zen Nazio Batuen foro batean parte hartzea. Eta egin zuen, eta beno pixka bat hobera egin genuen.

Emakumeak ezin zuen ezer erabaki bere kaxa. Senarraren baimena behar zuen pasaportea ateratzeko, kontu zenbaki berri bat irekitzeko... Ezin zuen ikasi ere egin, zenbait karrera ezin zituen egin: adibidez, juez. Ezin zuen emakume batek juez izan. Medizinan bat edo beste sartzen ziren, baina oso-oso gutxi. Galbahe asko pasa behar izaten ziren.

Esan liteke, beraz, aurrerapen handiak egin direla. Eta neurri handi batean hori mugimendu feministari eskerrak izan dela? Frankismoa bukatu zenean, dena zegoen egiteko. Alegia, mugimendu feministan genbiltzanok sekulako lana geneukan aurrean, gauzarik begi-bistakoenak ere ez geneuzkalako. Adibidez, emakumeek ez geneukan sexualitatearik; ez zen kontuan hartzen. Umeak egitea zen gure lana; orduan esaten zen bezala, «gizonari umeak ekartzea» zen gure lana. Eta beno, eta abentura txikiren bat izanez gero edo... Bueno! Gizonezkoek bai, bazuten sexualitatea, bazuten grina eta gogo. Emakumeek ez. Gure lana zen etxean egotea, eta gizonezkoa etxean gustura edukitzea. Hor bukatzen zen gure sexualitatea. Hasierako gure kontsigna batek hala zion: «¡Madrid la nuit, también me gusta a mí!».

Iraultza bat izango zen ba hura!

Nola gogoratzen duzu?

Alde batetik sekulako poza sentitzen dut garai hartaz gogoratzean. Hainbeste gauza puskatu

genituen. Ba al dakizu borrokarako ze gogo geneukan? Hori zen sentimendua: «Ez gara geldituko! Ez gara geldituko!». Borroka handia egin genuen. Pentsa ezazu, borroka ez zela lantoki batean nagusiaren kontra egitea... ez, borroka etxean hasten zen! Gizonezkoek ez zioten hola eta hola uko egin nahi beren pribilegioei. Horregatik zer ikusi handia izan zuen emakumeak talde feministetan biltzeak. Ez delako gauza bera ezezagun baten kontra borrokatzea edo zure jendearen kontra aritzea.

«Pentsa ezazu, orain 30 urte emakumearen borroka ez zen soilik lantoki batean nagusiaren kontra egitea... ez, borroka etxean hasten zen!»

Ba al zen alderik ezkerreko eta eskuineko gizonezkoen artean?

Bazen aldea, baina oso txikia. Ohiturak aldatzea oso zaila izaten da, eta dena oso normaltzat jotzen zen garai hartan.

Dena borrokatu behar izan zenutela...

Dena! Etxetik hasita.

Eta, ez al zaizu iruditzen feminismoak zentzu negatiboa hartu duela zenbait ingurutan edo zenbait jenderentzat?

Hori hasieratik da horrela. 'Feminismo' hitza edo 'feminista' hitza asko zigortu izan dute hasiera-hasieratik. Guk eskatzen genuena ez zen batere eroso jende batentzat, eta batzuk horretaraxe jarri ziren, guri izen txarra jartzera. Hainbat kontzeptu itsusi lotu nahi izan ziren feminismo hitzarekin... baina gauza bera egin zieten lehendabiziko feministei, alegia, sufragistei. Sufragistak ziren emakume batzuk, emakumeen boto eskubidea eskatzen zutenak. Ba sufragista hitz hori oso modu negatiboan erabili izan zen, izen txarra eman nahian. Eta gero, guri gauza bera egin ziguten feminismo hitzarekin. Eta gaur egun ere horretan saiatzen da jende bat, baina gehiago ari zaie kostatzen. Gaur egun izen hobia dauka feminismoak eta horren adibide da

lehen esan duguna... alegia, elkarte gastronomiko batek pentsatu duela emakume feminista bati saria eman behar diola.

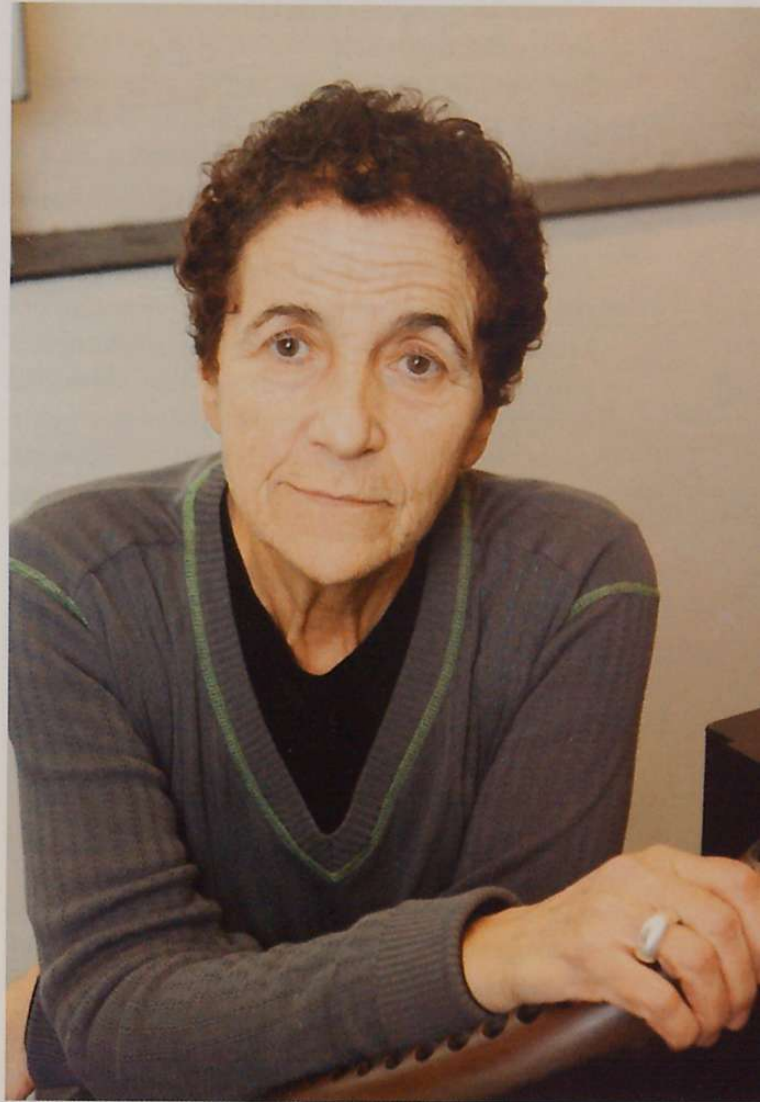
Feminismoak beste borroka bat ere egin du sexu orientazio librearen alde. Alegia, bakoi-tzak nahi duena maitatzeko eskubidea daukala.

Liberazio sexualari ordu asko dedikatu dizkiot nik feminista moduan. Pertsonak izaki sexualak gara, gizon zein emakume. Gustatu egiten zaigu sexualitatea. Horrez gain, onartu behar dugu, ez garela denok heterosexualak. Ez daukagula zer izanik, behintzat. Ni bezala, pertsona askori gustatzen zaizkigu geure sexu bereko pertsonak, eta hori erabat normala da. Zergatik gustatzen zaizkigun sexu berekoak? Hainbat arrazoi izan litezke: edukazioa edo beste hainbat faktore izan litezke, baina ez dago esaterik zergati jakin bat. Alegia, alde horretatik ere pertsona hain da aberatsa... dibertsitate sexuala ere hala bizi beharko genuke, aberastasun bezala. Eta onartu dezagun, eta borroka dezagun, aberastasun horren alde.

«Alde horretatik ere pertsona hain da aberatsa... dibertsitate sexuala ere hala bizi beharko genuke, aberastasun bezala».

Zu zeu izan zinen lehendabizikoa lesbiana zela telebistan aitortu zuena... nola hartu zuen hori jendeak?

Oso kuriooa izan zen. Garai hartan, 1980ko hamarkada hasieran, oso jende gutxi zegoen prest telebistan ateratzeko. Horregatik, Bartzelonako lagun bat, Jordi Petit eta biak ateratzen ginen telebistan (elkarri adarra jotzen genion: «*pareja de hecho*» garela ematen du); izan ere, beti biak ateratzen ginen). Eta lehendabiziko aldian sekulako eztabaida izan genuen, alde batetik, Partidu Karlistako kide batekin; irakaslea zen Etikako Unibertsitatean, eta bueno, gutxienez errespetuzko gizona zen. Eta ez beste psikiatra hura! Zer zen hura! Kobazulotik atera berria ematen zuen. Ordu eta gehiago pasa genuen eztabaida batean, haien kontra, Jordi Petit gay-en izenean eta ni lesbianen izenean.

Arg.: ARGIA Astekaria

Eta oso bitxia izan zen ondorena. Gure amaren ahizpa txikiak, izeba Adelik, Azurmedi taberna zeukanak, hurrengo egunean entzun zuen berriketaldi bat bi emakumeren artekoa, Aristimuño okindegian:

-«Atzo ikusi al zenuen telebistako programa?»

-«Bai».

-«Ez al zenuen ezagutu hitz egin zuen neska?»

-«Ez, nola ezagutuko dut ba?»

-«Amparito neska! Iñaxi harakinaren alaba!»

-«Bai zera! Amparito? Asko hobeto ulertzen zitzaien katedratikoari baino! Amparito, bai, bai, alde egin zuen hemendik-eta, ezkontuta ote dago?»

Izeba Adelik kontatu zidan, a ze parrak! Pentsa, ordubete pasa lesbiana gisan hizketan eta horretarako.

Dibertsitate sexuala dela eta asko al dago egiteko?

Bai, oraindik bai, aitorpen aldetik batez ere. Homofonia handia da oraindik, eta horrek sekulako arriskua dauka, jende bat oso agresiboa delako. Fobia horiek baztertu egin behar dira. Hezkuntzak hor zeregin handia dauka. Asko egin da, eta asko dago egiteko. Ikastetxeetan horri buruz gehiago hitz egin beharko litzateke. Badago kontu bat, nahiko lotsagarria, estatu honetan. Bada jende bat kanpotik etorri eta hemen bizi dena, beren herrietatik ihes egin dutelako, hain zuzen arazo honegatik. Pertsona horiei babesik ez ematea lotsagarria da; berriz beren herrietara bidaltzen dituzte, eta han geratzen dira ihes egin dien haiexen esku. Herrialde batzuetan hil egin ten dute arrazoi honegatik.

Feminismoaren barruan badira korronte bat baino gehiago. Zuen korronteak izena du 'Beste ahots feminista batzuk'. Zuek kritika egiten diozue feminismo korronte nagusiari.

Bai, gu hitz egitera atera ginen ez geundela ados esateko. Ez geundela ados orduan entzuten genituen ahots feministekin. Mugimendu hegemoniko edo nagusi bat ari zen zenbait mezu zabaltzen guk konpartitzen ez genituenak. Gizonezkoei botatzen zitzaien kulpak emakumeen arazo guztiena. Gainera, gizonezkoek jaso duten heziketari aipamenik ez zitzaion egiten, edo instituzioek bultzatzen duten heziketari ere ez. Alegia, ulertzen zen, gizonezkoak zirela errudunak, gaiztoak, halaxe jaio zirelako. Gizonezkoak arrisku mortala balira bezala emakumearentzako. Eta guk diogu, gizonezkoak eredu horrekin hezten direla, eta ideologia horretan, eta beraz, heziketa dela aldatu behar duguna. Eta gizonezkoek onartu behar dutela, aprobeixatu egin dutela emakumeak zapalduta egotea. Hori da erremedioa, eta ez kartzela. Denak kartzelara sartu eta kito! Ez, gu ez gaude ados horrelako mezuakin.

Prostituten egoerari buruz ere badago eztabaida feministen artean.

Bai. Prostituzioa desagerrarazi egin nahi dute feminista korronte gehienek. Eta guk diogu emakume horien eskubideak ere onartu egin behar direla. Horrekin esan nahi dugu, prostituzioa utzi nahi duenari lagundu egin behar zaiola uzten, eta segi nahi duenari onartu egin behar

zaiola langile bat dela eta eskubideak dituela, beste edozein langilek bezala. Eta baldintza negargarrietan salerosian darabiltzaten emakume horiei ere lagundu beharko zaie noizbait.

«Prostituzioa utzi nahi duenari lagundu egin behar zaio uzten, eta segi nahi duenari onartu egin behar zaio langile bat dela eta eskubideak dituela, baldintza duinetan lan egiteko»

Prostituziori buruz zer dio legeak?

Arraroa da kontua. Prostituzioa alegala da, nolabait esateko. Ez da delitua prostituta izatea, baina bai hortik negozioa egitea; alegia, proxeneta izatea bada delitua.

Baina ez daukate aukerarik kontraturik egiteko.

Hori litzateke erremedioa; erremedio txukun xamar bat.

Aborto eskubidea eskatzen urte asko daramazkizu.

Nik defendatzen dut, emakume batek nahi duenean eten dezakeela haurdunaldia. Berak jakingo du zein arrazoi dituen horretarako. Alde horretatik, Justizia Ministroak Gallardón jaunak esandakoak *muturra-sartze* bat iruditzen zaizkit, emakumeen bizitzan. Hau da, emakumearen bizitza osatzen omen dela ama izandakoan. Baina zu nola ausartzen zara emakumeen bizitza bideratzera? Emakumeak bagara nor, bagara nahiko serioak eta zentzudunak erabakitzeke noiz izan nahi dugun ama eta noiz ez. Horregatik, abortuaren eskubidearen alde lanean ordu asko pasa ditugu. Orain berriz, PPK atzera bota nahi du orain bi urteko legea, PSOEek jarritakoa. Lege hura ez zen nahikoa guretzat, baina gauza batzuk egokiak eta interesgarriak bazituen. Adibidez, heziketa plan bat zekarkien, ikastetxeetan berdintasunari buruz aritzeko. Gaur egungo gazteek gai honi buruzko heziketa falta handia daukate. Atzo ia hankaz gora erori nintzen, entzun nuenean gaur egungo gazteen %36k ez duela antikon-

tzeptiborik erabiltzen sexu-harremanak dituztenetan. Pentsa hor zenbat neska gazteri tokatu zaien abortatzea, eurek hala nahi izan gabe, aurrez neurririk hartu ez dutelako.

**«Emakumea bada nor,
bada nahiko serioa eta zentzuduna
erabakitzeke noiz izan nahi duen ama
eta noiz ez. Eta noiz eten nahi duen
haurdunaldia»**

**Madriko Clinica Isadoran lan egin duzu
urte askoan, eta besteak beste, klinika
horretan abortuak egin izan dira. Eztabaida
eta istilu bat baino gehiago ere izan dituzue
hori dela eta. Nola bizitu duzue hori?**

Orokorrean, beti dago aukeraren bat norbait pankartarekin klinika aurrean aurkitzeko, abortatzera doazen emakumei kargu hartuz, edo kandela txikiak jarriaz fetuei... Grabeena izan zen, orain dela urte batzuk, Guardia Zibilak akusazio gogorra egin ziola klinikari: behar baino abortu gehiago egiten genituela, eta fetuak zaborretara botatzen genituela. Garai hark oraindik hotzikara jartzen dit. Ikaragarria izan zen bolada hura, baina azkenean epaitegiek gure alde egin zuten. Dena dela, emakume askok eta askok tratua hura pasa behar izan zuten. Epaitegitik pasa, edo beraien etxetara joan eta galdezka hasi: «hemen halako eta halako bizi al da, Isadoran abortatu zuena?». Hor eragin zuten mina ez da posible ordaintzea.

Heziketa aipatu duzu lehenago. Nolako beharko luke heziketa horrek?

Nik uste dut ikastetxeen egin beharra dela heziketarena, baina horri lagundu behar zaio etxetik ere. Ikastetxeetan hasten dena etxean bukatu beharko litzateke, horri buruz hitz eginda, eta tabu guztiei aurre eginda. Orokorrean, gazteei erakutsi behar zaie sexualitatea ikasi egiten dela, eta hitz egin behar dela horri buruz. Alde horretatik Holanda da eredu on bat. Holandan abortua legala da, eta horrez gain heziketa on bat daukate ikastetxeetan, gai honen inguruan. Eraitza? Gero eta abortu gutxiago egin behar izaten direla.

Emakumeek oraindik %28 gutxiago kobratzen dute orokorrean. Asko dago egiteko oraindik? Feminismoaren erronkak zein lirateke etorkizunerako?

Batetik, emakumeen egoera zein den jarraitzea. Oso gertu egon behar da emakumeengandik, ikusteko ze arazo dituzten, beharrak... Informazio hori transmititu egin behar litzateke gizartera, eta gizarte osoa inplikatzeko saiatu beharra dago. Emakumeek %28 gutxiago kobratzen dute, baina hori ez da soilik emakumeen arazoa. Gizonezkoena ere bada; gizarte osoarena. Sindikatuen, alderdi politikoena... Hori ezin dute utzi feministen eskutan bakarrik. Indarra eta gogoia behar da, lan gogorra daukagulako, erronkak daukagulako bizitzaren alor guzti-guztietan.

**«Emakumeek %28 gutxiago
kobratzen dute orokorrean.
Hori salatzeke ardura gizarte
osoarena da, ez feministena
bakarrik»**

Bukatzeko, erresidentzia bat irekitzeko asmatan zineten adin handiko gay, lesbiana eta transexual. Zertan da proiektu hori?

Aurrera doa. Badugu lurra, Madril ondoko herri txiki batean Rivas-en. Metroa badu, tren ere bai. Lurra adjudikatzeko konkurtsoa irabazi egin genuen, eta arkitekto talde batek presentatu digu proiektua; zoragarria portzietan. Gu txoratzen gaude, laster beste albiste bat izango duzue! Espero dut lehenbailehen izatea.